

K 36601-1

Mälestusi

maa- ja linnakoolidest ning nende
õppejõudude elust endises
Eesti Vabariigis.

Samuel Onno elulugu.

H. Rinne

februar 1999. a.

Ma- ja linnakoolid. (1920 - 1940)

Koolide all, mida ma oma mälestustes puudutan mõtlen ma algkooli, millega ma olen kõrgu puutunud. Et oma kehtandus omandada õpetajateseminandis, siis mul mingeid otseseid kokkupuuteid ei olnud. Eesti Nõukogude riik kehtandus ja gümnaasiumidega olid. Kui rääkida minema tagasi mõtlen, siis ei tule mulle ka mulle, et ma ühtegi kehtandus või gümnaasiumi õpetajat ei ole isikult tundnud (mille ja näo jaoks mõnd inimest teadsin). Algkoolide õpetajad ei puutunud ^{kõrgu} kehtandus ja gümnaasiumide õpetajatega. Me olime nagu kaks eri seisu. Kutsusid ja nõupidamised toimisid alati eraldi.

Ma- ja linnaalgkoolide õppejõududel oli palju ühistid probleeme, aga nende vahel oli ka palju erinevat, mida peamiselt räägi tuua, alates õppeprogrammidest ning lõpetades olme- ja loominguustega, mis ühtlasega.

Õppekavad.

Kümmeaastat tagasi aitasin ühel kooli kehtandus õpilasel koostada kirjanduse eesti kooli olümpiaadi-
tööd. Täpselt töö pealõnga ei mäleta, aga see on mulle, et töö tuli koostada ühe eakama eesti kooli õpetaja mälestuste baasil ja kehtandus eesti kooli õpetaja oli soovita-
nud pöörduda minu poole. Nõustasin oma mälestusi jagama. Käisin oma mälestuste faktide materjali täpsustamises.

Tallinna Pedagoogika Muuseumis (sekkord arus see kumist jaama lähedal) uurti-aepeid õppeplaane siinimas. Sealst sain tule, täde, duri teha minu enda algustiaegsetest õppeplaanidest (1921-26) ja 1938. a. kehtestatud õppeplaanidest. Kaksikümmend aastat muuseumis 1928. a. ilmunud õppeprogrammid.

Kahetümmendatil aastatil oli uurti kulle nädalatuunde

Klass	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Tundide arv	6	6	6	5	4	4

Ma- ja linnakoolides tundide arvus erinevusi polnud.

1938. a. õppeprogrammide järgi uurti kulle tunde koos kodulooaga

Klass	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Tundide arv						
Linnakoolides	9	9	7	6	5	5
Maakoolides	9	9	7	7	6	6

Alates 4. klassist 1 tund nädalas rohkem.

Küllap oldi vahepeal aru saadud, et maalapsed on rohkem murdekeele mõju all kui linnalapsed ning selle tõttu on maakoolides õiget kirjakeelt raskem õpetada ning õpilastel seda ka raskem omandada, seetõttu alates 4. klassist 1 nädalatuund uurti kulle rohkem maakoolides, kuna õige kirjakeele omandamist peeti tähtsaks.

Kui lugemat hulgisavad aga uurti kulle programmid täpsemalt, siis võib seda lugeda minu mälestustest ajast, mil töötasin Töökoja algkoolis õpetajana. Need mälestused on Tallinna Pedagoogika Arhiiv-Muuseumis.

Õppeprogrammides oli ka veel teisest erinevust, linna- ja maakoolide vahel see, et linnakoolides õpetati

alates 4. klassist mingit võõrkeelt, maakoolides aga mitte. Mina ne õppisin võu I algkoolis, kus meile uljandast klassist alates õpetas saksa keelt pr. Unt. Veel viimase kolimise ajal 1980.a. sattus mulle kätte mu algkoolipäevile moes olnud salmik, kuhu pr. Unt oli mulle kirjutanud mälestuses, „Morgenstunde hat gold im Munde.“

Tööko algkoolis aga, kus ma oma õpetaja ametit alustasin, ei õpetatud ühtegi võõrkeelt, kuna seda polnud ette nähtud.

Et nüsugust farti kontrollida, vestlesin mõned nädalad tagasi oma tuttavatega, kes minust küll nooremad, aga olid eimise Eesti Vabariigi ajal ise algkooli õpilased. Vestluse tulemused:

Nimi.	Kool	Võõrkeel
Leonora Rinne	Võu seminari harjutuskool	saksa keel
Õitse Nüand	Süvahoova algkool	Ei õpetatud.
Andi Trane	Laava algkool	Ei õpetatud
Elma Prants	Kääpa algkool	Ei õpetatud.
Linda Elit	Tõrva 6. algkool	saksa keel

Võõrkeeli õpetamise erinevused maa- ja linnakoolides, ei tärastanud aga maalaste edasiõppimist tavalistes keskkoolides, sest seal hakati võõrkeelt õpetama I klassis algusest peale. Teine olukord oli muudkui gümnaasiumides.

Maalaste gümnaasiumides & keskkoolides edasiõppimise tegi raskeks aga hoopis matemaatika. Kuigi õppeprogrammid linn- ja maa-algkoolide jaoks olid ühesugused, oli selle õpetamise tase erinev. Oli ka maakoolides väga tugevaid õpetajaid, kuigi oli ka selliseid, kes ei suutnud apga keelt edasi minna.

ning aineprogrammi küllaldase vajalikkusega lastele selgeks teha. Kui meenutas August Rinne^{x1)} oma enimst Võru ühisgümnaasiumis õppimise aastat. Ta ei olnud matemaatika tundides mitte midagi aru saanud. Matemaatikat õpetas gümnaasiumis Viold Budkovski, endine Võru õpetajate seminari matemaatika õpetaja. A. Rinne ei jäänud muud üle, kui võttis kätte algkooli vanemate klasside matemaatikaõpikud. Need loetas ta üripulgi iseseisvalt läbi - tegi endale selgeks selle, mis tal linnamäe koolis õppides selgeks ei olnud saanud ja alles siis hakkas ta aru saama ka sellest, millega gümnaasiumis tegeldi. Kevadel oli ta juba suuteline tunnist kaasa tootama.

A. Rinne polnud ainuke, kellel algkoolis õpitud matemaatika-teadmised keskkoolides ja gümnaasiumides edasi jõudmises väheses jäid ning tuli kõvasti pingutada, et sügav edasi jõuda. Üks nendest oli ka Oitse Nüand, kes seda näidis.

Paljud taluperemehed, kes kavatsesid oma lastele keskharidust anda ning ei usaldanud maaekoolide õpetajate võimeid, püüdnud keskkoolis ette tuleraid nooruni ennetada, kuna nad olid mures oma laste teadmiste pärast ning üritanud oma laps viiendast klassist alates linnakoolidesse paigutada.

Kiingi ka tol ajal oli algharidus tasuta, ei kehtinud see seadus siis, kui maadelt põlvit koolikaline laps linnakooli astus. Siis tuli selle eest maksta. Kui see see tasuta oli, ma ei tea. Siinuse linnas ainsus algkool. Võrus oli seminari harjutuskool, kus ei võetud õppemaksu, sellepärast oli sinna ka väga suu tung ning

*1 Kanaaegne Võru 2 kooli matemaatika-füüsikaõpetaja, kes lõpetas linnamäe Algkooli.

õpilani võeti vastu valikuliselt. Võu: algkoolis

Tulib meelde, et viiendasse klassi, kus ma 1925.a. sügisel õppisin, tuli uus õpilane Vaalinast. Tal oli kindel soov saada õpetajaks ja sellepärast oli ta üritanud saada õppima seminari harjutuskooli, et sealt saada konklikku ettevalmistust seminari sisseastumiseksamite sooritamiseks. Katjuse ei kuulunud te valitud hulka. Nüüd tulus sõbra kätte oma oma järele sissetulekust süüsi tütre eest õppemaksu ja sõbrast sai minu klavirõõdi. Kõos õppisime viiendas ja kuuendas klassis, koos sooritasime ka sisseastumiseksamid ja meid said mitmes aastaks koguni pinginaabrid nii Võu kui ka Läänemaa seminarist.

See linnast pärit laps aga maa-algkooli õppima läks, ei võetud selle eest mingit tasu. Neid oli küll üheksa, aga neid süüsi oli.

Ka Tsoelgo algkoolis, kus ma õpetajana töötasin, õppis Enich Mölder kuuendas klassis, kuigi ta vanematide soov oli Võu linnas. Enich oli suurel Talomehe Linda talus karjaseks olnud ja jäi ka järgnevas talvets talu. Karjase-lepingu tegemisel oli Linda võtnud oma kohustuseks tasuda kõie koolitamise kulud kuuendas klassis. E. Mölder oli väga tore poiss - ei uhkeldanud oma linnamehe seisusega, nagu paljud seda tegid. Ta sõbrid hästi koolikaaslastega ja temast peeti lugu sellepärast, et ta paistis silma oma elukuse poolest, omandades teadmisi kergemalt kui nii mitmedki teised ^{nende} ~~meie~~ klassist.

Õppejõudude palga.

Linna- ja maa-algkoolide õppejõudude töötasu ei olnud tunduvalt. Linnaalgkoolides (ka alalis aruandis algkoolides) töötaval õppejõud said ainult rahapalka ning see oli tunduvalt kõrgem maaõpetajate rahapalgast, kuna nendele oli rahapalgale lisaks valla poolt antud korter, kütte ja valgustus, mis oli tasuta.

Kolmekümne aastat algul leiti, et maaõpetajate palga on lühike kõrge. 1933. aastal jõustus Mär- algkoolide õppejõudude palga vähendamise määrus (RT 60-1933), mille alusel vähendati maal töötavate õppejõudude rahapalka. Sellel määruel aga tagajärjeks jätud polnud ning need õpetajad, kes selle määru jõustumise ajal veel olid, said ikka endist palga seni, kuni nende palgaastmes mingit muudatus ei toimunud. Kui aga muutus nende haridustase või sai täis uue palgaastme saamiseks vajalik tõi staaž, siis regulatsioon nende rahapalka määruel ette nähtud tariifi järgi. Linnaõppejõude see määru ei puudutanud.

Minu tööle 15. jaanuaril 1934. a. Minu teenistuskirja kehtis lugeda:

"Tööko algkoolis andnud 31 tundi nädalas ja palga saanud avalikkude õpetajate ja õigusega erakoolide õppejõudude tunde seaduse (RT 22 - 1928. a.) ning Maalgkoolide õppejõudude palga vähendamise määru (RT 60 - 1933. a.) põhjal II händesjärgu ja XVIII palgaastme järgi."

Sain palga 57. - kr. kuus. Minu kolleeg Velli Tsopp, kes Tööko tööle oli arunud 1,5 aastat enne mind, oli minuga samas händesjärgus (seminari õpetaja) ja palgaastmes

(tööstas alla 3-e aasta), sai paarikümme krooni kuus rohkem kui mina. Kui tal täitis 3 aastat töötamist, tähtis ta palk ja ta hakkas saama 93.- krooni kuus. Sama palka hakkas ka mina saama, kui tööstas i ole täitunud 3 aastat.

Oma teenistuskirjast näin lugeda:

„Kolme teenistusaasta täissaanisel^{x1)} saanud palka XXIII palgaastme järgi kuni 1. okt. 1937. a.

Sama seaduse muutmise seaduse (RT 1937 - 101) alusel hakanud saama palka kr. 93.- kuus alates 1. oktoobrist 1937. a. ”

Tegelikult ei tea ma tänini, mis ma kehi kolme tööaasta täitumisel ei saanud kõrgemat palka. Palgatõus aga oli nullilt suu.

Mõningad tööstus- ja tekstiilkaupade hinnad võrdluseks palgale.

Villast riidest talvemantel külgenahast kraega 63.- kr.

Villast riidest talvemantel kotinahast kraega 73.- kr.

1935. a. sularaha eest ostetud jalgratas Bunnabi Exact 49.- kr.

sama ratas üheaastase järeldamise 63.- kr.

Kuubae Rootsi slusgarana jalgratas sularahas 63.- kr.

järeldamise 80.- kr.

1936. a. ostetud kolmeaastase järeldamise järeldamise 450.- kr.
määr „Singeri“ firmalt

Üldiselt võib aga öelda et õpetajad elasid endises Eesti Nabariis suhteliselt hästi, kuna nende palk oli võrreldes teiste riigiametnikega suhteliselt kõrge, eriti siis kui tööstas i ole üle kolme aasta.

^{x1)} Täitis 15. jaan. 1937. a. kuni saia palka endiselt 57.- kr. kuus.

Õpetajate elu nü linnas kui maal püündutas ja teatud mõttes ka halvenes 1932.a. ilmunud rügitsemistajate teeni-
lusvahetuste korraldamise seadus, mis nägi ette, et kaks abelu-
poolt ei tohtinud olla rügitamisi^{*)}

Et õppejõude koolides peeti nendel aastatel rügitsemistajateks
ja väga paljud koolijuhatajad olid abiellunud oma õpetajatega,
süs tuli nüüd otsustada, kumb töölt lahkub. Tavaliselt oli
töölt lahrujaks naine, kes jäi koduperenaiseks ja kasvatas
lapsi kasvatajaks. Kui lehitseda 1936.a. ilmunud kogumiku „Võru
Õpetajateseminar“, süs seminariperulaste-naste elulugudes on paljud
märrinud elumimetatud seadust, millest tulenevalt neist sard
koduperenaised.

Oli aga neidki meesõpetajaid, kes õpetaja-juhataja ametist
lahkuksid ja naised tööl jäid. Sellisel juhul oli mees läin-
nud endale töökohta seal, kus ta ei olnud rügi alluvuses.
Oli neidki naisõpetajaid, kes olid abiellunud meeld elukutset
omavate meestega. Nisuguse näitena võis nimetada endise
Võru Seminar Pedagoogikakooli õpetajat Milli Turikut, kes
oli abiellunud hõljem metsatöödase August Vaheniga. Ka
Milli lahkus õpetajametist, jäi koduperenaiseks ja kasvatas
oma kaht poega.

Oli selliseidki õpetajatest abielupaare, kellest kumbki ei
saktinud tööst loobuda ja nad lahutasid fiktivselt. Selline
abielupaar oli naiters Ella ja Eduard Lilomnd. Ella jäi edasi
kõrgulase, Eduard aga kasvatas tööl koolijuhatajana
Pitkenimaal Krabilova algkoolis.

*) See seadus püündutas tegelikult kõiki rügitamistikke, mitte
ainult õppejõude.

Mis puutub tollaajastise koolijuhatajate palgadesse, siis võib öelda, et see oli küllalt suur selles, et ülal jätta perekonda.

Elamistingimused.

Linnaõpetajatel olid paremad võimalused sobiva eluaseme leidmises, sest linnad polnud veel ülerahvastatud ja rahakotile vastavat vaba elamisjõuda oli valda.

Linnades ja alevites oli elektrivalgustus.

Ka olid linna- ja aleviõpetajatel paremad võimalused liiklemises, sest enamik Eesti linnu ja alevit asus raudtee ääres. Siinatsud olid maalgi need koolid, mis asusid raudteajaamade lähedal. Nisugused kooli maal oli aga suhteliselt vähe.

Maaõpetaja sai oma korteri valgustamises teatud koguse petrooleumi, sest maal puidus elster. Eluruumi küttes eraldati samuti teatud arv ruumimittesid puid. Kui palju petrooleumi ja puid eraldati, seda ma ei tea, sest ma polnud kunagi sellest huvitatud. Minu eest võttis need välja korteriperemees. Iga ^{stades} mulle püüas mõlemast. Mis üle jäi, jäi korteriperemehele.

Nii et kütte ja valgustuse suhtes olid kõik maaõpetajad võrdsed, aga korteritingimused olid väga erinevad - need sõltusid valda võimalustest. Oli valda, kus õpetajatel olid väga head korterid, oli aga ka vahri eluasemeid ja halbu elamistingimusi.

Enne minu Tsoigo algkooli tööle asumist töötas seal kolm õpetajat. Koolijuhatajal oli päris koolimajas kahetoaline kooli korter köögi ja tema kasutada olid ka kõrvalhooned: laud, tall, kuu. Naistõpetajal Vaki Tsopt oli omaette lühike vene õiguse riivide kuulava majas, kus töötas ka I. J. Klam'nomplekt, kooliteenijale kuulava köögi kasutamiseks. Seda kasutas ka aga herra, kuna oli muretsenud endale petrooleumi püümuks.

Kolmas õpetaja H. aastane J. Teppo elas oma majas kooli lähedal. Et vürase eruminen toimus ootamatult keset õppetooid, ei olnud valla juhtidel aega uuele õpetajale elamispiinna ettevalmistamiseks, kus ta saaks elada omaette. Kohta oli mulle aga saja ja nü tuli leppida elamispiinnaga koolitunija S. Kärblase taas. Samuel oli abielus ja tal oli 2 kehtivat poega. Pojad magasid ühesis voodis köögis, kus asus S. Kärblase kingsepatöökoht, sest koolitunija ametit pidas ta kingsepaametis kõrvalt. Peale köögi kuulus talu veel hästi suur tuba, kus abielupaar ise magas. Minu linnast kaasa toodud raudroodi (õlaxotige) paigutati samasse tuppa sirvi alla. Töölaud leidis koha voodi kõrval arvna alla.

Nagu juba eespool mainitud, Tõlges elatist põlvnud
nagu paljudes maakohdades. Toimis siin mingi vanemate
roheline-kupliga laualambi linnast kaasa - seal seda ju
elektrivalgustuse tõttu ei vajatud.

Halvem olukord oli toiduravimistusega. Olenin võinud minagi
pererahva käsi kasutada, aga mul polnud omaette elamistki,
kuhu siis veel oma isiklike esigidarteid, lauakõusid või
toiduravimi paigutada. Saamo Kärblase abikaasa Anna el-
nus mind oma toidule võtma. Selle eest tuli marja 15-
krooni kuus.

Et Anna oli tschhitas (Saama toi sa parast; Maailmasõda
Tschhitmaalt, kus sa oli sõjavangi's olnud, kaasa), siis valmistas
sa paljn teiste, mida meie maal ei tuntud. Paljn val-
mistas

ta jahutoite. Tegi ne nuudleid, keetis kimpse ja praadis neid pannil rasvas ning riputas ^{kuhkrust} kaneeli peale. Eialgu olid nii mõnedki teidud vöörad ja ei maitsenud, aga tuli harjuda. Kus vaheldumisi sai ka harjumuspärast toitu nagu kartulid soustiga.

Ega just meeldinud polnud abidupaanga ühes toas magada, aga midagi polnud parata. Kev et nüüsgunegi peavari oli. Kuus kuud õppeaasta lõpuni kannatada tõi.

1939.a. sügisel oli vald mulle juba murtunud omaette toa. Mu uues eluasemes sai koolimajast park kilomeetri kaugusel asuv valdavama abi Peeter Tsoji talu ääreltuba. See oli kerge püstlaudadest ehitus ^{koos} elutoa kohal, katusel all. Et seda soojapidavamaks teha, olid suure jaotruul seinad papiga üle töödud ja tapetudiga kaetud. Toa ühepoolset otsa lätira konstrajala kõrvale ehitati sarist ja telliskivist alus, millele paigutati väike kolmel jalal asuv malmahi. Nisuguseid ahje kasutati sõjaväe barakkides. Shi ühendati plekstoru abil konstrajalaga. Toa suunendas tublisti tuba soojendavat jõinda. Ahju tuli ühtlasi umbes kümnesentimeetri paksuste ja käevarejameduste puurloetidega. Põlmes kuulis selle eest, et mul alati vajalikud küttepuud ühe kõrvale põõmikul rüdas ollesid.

Külmal talvel jõudis toas ^{põõvel} kütt normaalse soojuse hoida, enne magamaminekut oli toas nii soe, et võta rõsi aidi, aga hommikuks oli rapangul jääkaas peal. Sellistes tingimustes elasid 6 aastat, kuni 1940. a. sügisel Tsolest lahuti. Paremat eluaset ei olnud vallal mulle anda. Paar talvist rasut kuud elasid inna rüüfagi üle. Önn oli see, et tuba väga kiiresti soojenes. Nagu tuli ahju sai, tõusis ruumi temperatuur just tänu plekist toole. Nii et üldiselt olis ma oma eluga P. Tsoji ääreltoas väga rahul.

Süügi lahenes söömise olukord sellega, et porenaine

oli neis mulle lõunasööki andma. Lõunate eest maksin 10 krooni kuus. Kõnitsend Ants Uduas maksatas ^{hageti} jät tema jäi oli maksnud Antslas elades peenaritel lõunasöögi eest 10.- krooni kuus.

Hommikul ja õhtul muretsenud se, kuidas köht teha saad. See oli kerge, sest saaja rett sai tehe talvel alja puat ja muuks ajaks oli muretsenud minagi petrooleumipõletuse.

Kuigi elanik tööajal Tsoļgos jäi mu päris koduks ikka oma vanematekoda Võru linnas, millega jändanid tihedat sidet, kuigi vahemaa Tsoļgo ja Võru vahel oli neljatisitkümmne kilomeetri riigis. Kuni mul jalgratast polnud vantrisin mitu korda jalgsi linna ja tagasi. Buumühendust Tsoļgo asumise ajal nel polnud ja kui hiljem aratigi buumilinn Võru ja Põlva vahel, ei kasutanud ma seda kunagi, kuna ay ei sobinud ja ligem buumipeatuski oli 4 km. kaugusel.

Väga tihti kasutasime Võru sõidus Valli Tsoļiga aga hoburakendit. Ka Nalli vanemad elasid Võrus, kus neil oli oma maja, seega ka võimalused hobuse majutamiseks. Laenasime Puler Tsoļilt hobuse kolmevalt aastast kas vanuriga või saamiga. Ohjad olid Valli käes. Laupäeval parast tunde sõitme linna ja pühapäeva õhtul olime tagasi Tsoļgos.

Talvise ja kevadise kuolirahkaja vabad päevad saatsime Nalliga mööda Võrus. Jouluders vus meid linna küündimees ja kolmekuningapäeval tuldi meile ka linna järele.

Linnas käisime muidugi ainult siis, kui seltsuondlikust tööst vabad päevad olid.

Õppetöö.

Kui linnakoolides, kus töötand enamikus ühiselklassid, oli läbi viidud enamvähem airesüsteem, kus üht ainet

õpetas üks õpetaja kõigis klassides, kus maa koolides tuli õppeloo koonaldada peamiselt klassikomplekti, mitte õppeaineid selmas pidades, eriti sellistes tingimustes nagu see oli Tores, kus pänskoolimajas lootas kaks klassikomplekti (III/IV ja V/VI) ning poolte kilomeetri kaugusel asuvas majas I/II klassikomplekt.

Minu tööle asumisega tekkis probleem, kuidas jaotada tunde, sest Võru Koolivalituse suulisel koonaldusel tuli mulle kindlasti anda õpetada eesti keel V/VI klassis. Varem andis need tunde koolijuhataja H. de Pillesson, kes oli pärit Alustajusest. Tema enda eesti keele kasutamisega ei olnud koolitöös raskusi, mis siis val teiste õpetamisest raskused.

Semise tööjaotuse järgi oleks pidanud jätkama eelise õpetaja J. Teppo teied I/II klassis. Kui nüüd anda ka eesti keele tunde V/VI kompleksis, pidi A. Pillesson minna kuest I/II klassis sama arv tunde asemeli saama. See oleks olnud võimalik, aga kuidas me vahetuma jooksul ühest majast teise jõuame ja kes jääb I/II ke. õpetaste juurde, seniks kui A. Pillesson pöörab järele?

Olekona lahendas Valti Teppo, kes oli nõus loobuma tundidest III/IV klassis ja lubas töötada I/II klassikomplektis. Talle oli see mugavam, sest elas ta ja samas majas, kus nüüd tuli töötada.

Juhataja A. Pillessoni soovitus jäid edasi kõigi tunde V/VI klassis peale minuile antud eesti keele tundide. Vastu sai ta III/IV klassist matemaatika tunde, mille ülejäänud tunde jäid minu anda.

Selline tööjaotus jäi kehtima ka järgmisel sügisel, kui A. Pillessoni asemeli tuli uus koolijuhataja Edvard Marja, kuigi vümaneks oleks suuteline olnud õpetama eesti keelt vanemates klassides.

Esimeses resti vabariigis peeti jumalasionast laulu ja kool oli sellega väga tihedalt seotud. Õppes koolis algas hommikuksi palveruue.

Talga algkoolis töle asunud, tuli mulgi hommikuks latsi võet. Korea lauldi ita ühegi muusikarüsta saateta. Ii klan'komplektis pidas hommikuks seal tüüsi õpetaja. Paris koolimajas palvetasid, õigemini seda juhtisid vaheldumisi koolijuhataja S. Pillemer ja mure. Palrust latsiur õpetaja seisis kaks ruumi vahel oleval lahtisel uusel.

Sügisel vahetusid koolijuhatajad. Uus juhataja Ed. Marjan vabastas mind palverindamisest ning ainult neli päevad, mil teda seal polnud, tegis seda mure. Ed. Marjan saatis koraali laulmist rüüsi. (Nüüdsest päeval tuli mul ^{ka} (töödada koraali neli klandi). ^{suure})

Hommikuks latsiurist oma kooliajast (ei mäleta). On mures nupelgi, et seitsme saalis klandi kauppa reas ja loeti ja lauldi, kui tihti ja kes latsiur ei mäleta.

Vestlesin mitmete oma tuttavatega hommikuks latsiurite teemal. Endine Võu koraali õpetaja Linda Kull oli õppinud Tartu linna G. algkoolis. Nüüd olla alanud iga õppesadale kogu koolipere ühise hommikuks latsiure, igal hommikul neli palvest ei patud.

Võu Seminari Harjutuskooli endisel koraalil Leonor Hiltl (praegune õpetajast pensionär L. Rinne) on mures, et nemad olid küll igal hommikul palvetanud. Nüüd on tal mures, et hommikuks latsiurimine jätkus idegi Võu Ühtgümnaasiumis, kus palvetamist võis läbi Võu koguduse pastor hr. Graf, kes andis kaalis usku-õpetust.

Tema abikaasa August Rinne, kellest ka uspool juttu on olnud, meenutas õppimist õppimist Linnamäe Algkoolis ja jutas, et nüüd oli just valminud juurdeehitus, milles asuvas suures saalis oli harmoonium. Saalis kogunes hommikuks kogu koolipere ja samal ajal palve järel lauldi harmooniumi saatel. Harmooniumil mängis koolijuhataja Reinumäe.

Maakoolide õpetajatel kulus rohkem aega tundides valmistamisel kui linnakoolides, sest linnas töötasid õpetajad ühe-klasidega - maas tuli aega töötada samaaegselt kahe erineva klasiaga, kus tuli hoolikalt läbi mõelda ülesanded mõlemale klasiile.

Esialgu oli raske, kuna mul puudusid kogemused töötamises lütklasides, kuigi põgusalt sellest kuulnud olin. Individuaalset töörütmi oli maas aega põhjalikult käsitlud. Nüüd tuli seda töörütmi pidevalt kinnitada, sest paratamatult pidi üks klass iseseisvalt töötama, kui õpetaja teise klasiaga tegeles.

Minu leidsin J. Kaisi ja A. Oengu-Juhansoni 1931. a. trükitud raamat "Metoodilistest käitramatust lütklasides." Väga head metoodilist materjali sain kogumiseks "Lühid algõpetuses" (J. Kaisi toimetatud), kus oli ainejaotust ja isegi tunnikorraplaani.

Et mul mainikini oli selge ja laup. või pühapäeval vanemaid külastades sain võim. Käiteldu malera kantseleis^{*)} kinnitada riigutermiini, võim. järgmisel nädalates valmistada vajalike tööjuhendite õpetajale kätte jagamiseks. (Korraga löin mainik. & exemplari). Sellest oli täis suur asi.

Töötades lütklasidega tuli ka järeltööd tublisti juurde, sest kinn. iseseisvalt tehtud töid tuli ju kontrollida. Selle tõttu oli jälle maakoolide õpetajatel rohkem töid kui linnakoolides.

*1 Et mu ema oli Käiteldu Kõu malera majahoidja ja minna enne Tööloa minekut 6 kuud töötanud samas kantseleis abitööajana, oli mul K. ülesandega majas hiljuti luba riigutermiini kasutamises.

Mulle tundub, et tänapäeva õpetajad ei tunne küllalt minust ja neid rasun, millega vanasti õpetajad, enb' maad, tuli korrutuda. Põhjuse minu sellises arvamises andis 23. juuli 1998 a. „Võrumaa Teataja“ ilmunud Rannar Susi artikkel „Hariduse andmisest maal“. Seal tõstatatakse autor üles terve rea probleeme nagu maakoolide säilitamine, õpetajaas valmistamine, kutse-sobitus ning lõpetati tööga liitklassides, mille tõttu autot arvates tulevad pooled tunnid küll anda tasuta tasuta. Reageritiin loetud artiklile omapoolse arvamusega just nimasele probleemile järgmiselt:

VT 30. juuli
1998

Haridusega seotud probleemidest

Olen pool sajandit kooliga seotud olnud ja mind ei jäta ka vanaduspäevil külmaks haridusega seotud probleemid. Lugesin huviga 23. juuli VTst Rannar Susi artiklit „Hariduse andmisest maal“. Kõik on tõsi, millest autor kirjutab. Mida rohkem olemasolevates probleemidest räägitakse, seda kiiremini ehk jõuavad need küsimused ka nende teadvusse, kes neid probleeme peaks lahendama.

Kõige raskemaks probleemiks on koolide säilitamine. Kellele aga säilitada koole, kui puuduvad õpilased? Kuid nendes paikades, kus õpilaste arv seda veel veidigi võimaldab, tuleb koolid iga hinna eest säilitada, sest koolil ja õpetajal on olnud maaelu seisukohalt väga suur tähtsus. Ega asjata pole õpetajat nimetatud maa soolaks.

Mis puutub aga liitklassidesse ja õppetööga neis, siis pole see ületamatu probleem. Üksik-

Vaata ka
„Hariduse andmisest maal“
(VT 23. juuli)

klassides õpetamiselt minna üle tööle liitklassides on küll teatud tagasilööki aga maakoolides, kus vähe õpilasi on see paratamatus.

Endises Eesti Vabariigis olid enamik maakoole kolme töötajaga kuueklassilised koolid. Ainult üksikutes suuremates keskustes oli nii palju õpilasi, et sai komplekteerida üksikklasse.

Oma esimesed tööaastad õpetajana töötasin minagi liitklassidega maa-alkkoolis Tsoikos.

Muidugi on õpetamine liitklassides raskem ja teeb juurde palju lisatööd. Tundideks valmistumine võtab rohkem aega. Hoolikalt tuleb läbi mõelda, millist iseseisvat tööd tuleb anda ühele klassile ajaks, mil teisega töötad. Iseseisva töö juhend tuleb koostada nii, et töö ei

kujuneks õpikust mahakirjutamiseks. Õigete tööjuhendite koostamine on omaette kunst, kuid siingi teeb harjutamine meistriks. Iseseisvalt tehtud tööd tuleb hiljem ka kontrollida. Nii et tasuta tehtavat tööd tuleb küll juurde.

Aga millal õpetajad on lugenud kokku kooli ja üldsuse heaks tasuta kulutatud aega?! Arvan, et tunde tasuta andma küll ei peaks, kuigi mõned klassid liidetakse. Tuleb tutvuda ainult individuaalse tööviisi ja tööjuhenditega. Tänapäeval peaks tööd liitklassides mõnevõrra lihtsustama ka kasutusel olevad töövihikud. Võimalused tööjuhendite ja muu lisamaterjali paljundamiseks on samuti mitmekülgsemad ja kättesaadavamad kui vanasti.

Jõudu tööle, seniks kui tööd on!

ANNI RINNE

Mis puutub aga tulejäänud artiklis tõstatatud probleemidele, siis esimeses Eesti Vabariigis olid need probleemid olemas ja neid püüti lahendada, sest oldi teadlikud nende olemasolust.

1) Õpetajateks valmistamine:

Asiaind tagasi väideti selle üle, kas seminarides ja pedagoogiumides valmistada ette algkoolidele üldõpetajaid või oma ala spetsialiste. Käesolevaas ajaks on sellel probleemil lahenduseks küllaltki lähedale jõutud, sest esimest juba nimetus „klastiõpetaja“. Kõhjuas on seda väheselt mõistitud, sest klastiõpetajaks nimetatakse õpetajat, kes annab tunde 1.-4. klastini.

On selge, et maakoolides ei leia isegi ala spetsialist küllaltki-
selt tööl - tema teadmiste vastavaid tunde on õppeprogrammides kuue-klastilises koolis vähe. Endises Eesti Vabariigis õpetati semin-
naides kõike õppeainete metoodikaid, et seminari lõpetanu oleas
6-kl. koolis suuteline õpetama kõiki õppeprogramme ette nähtud
õppeaineid.

Olen oma üle 40-aastase töötamise ajal õpetanud kõiki
õppeaineid 1.-8. klastini, välja arvatud füüsika, kuid seejagi
olin suuteline axndama 2 nädalat.

2) Kutsesobivus.

Esimeses Eesti Vabariigis peirati kutsesobivusele suurt tähtsust.
Kões seminari lõputunnistusega anti kooli lõpetajatele õpetajateks
kandidaaditunnistus kehtivusega 5 aastat. Selle aja jooksul
tuli töötada õpetajana 2 aastat. Selle aja jooksul tuli
koostada oma tööst põhjalik aruanne. Oma kogemuste
põhjal võin öelda, et see oma sisult ja mahult oli võrdne
Ülikooli diplomitööga¹⁾. Vahe seenes ainult selles, et kutseko-
misjonile esitatavat aruannet pidin kirjutama töö kõnalt,

¹⁾ Lõpetasin Tartu Riikliku Ülikooli Eesti keele ja kirjanduse osakonna
kõueõppe tul 1964.a.

diplomitöö kirjutamisel (koos esamiseaomaga) saia vastulist
pühkust 4 kuud.

Kogu õpetajameti kandidaadina töötades olid pideva
koolitööna pilgu all — mind verideentki rohkem kui teisi
koolitöötajaid. Vaheldumisi verideendid paar korda aastas minu
tööd võis koolivalitsuse koolitöönaud Eide Muuga ja Jaan
Reinet, sest ka koolivalitsus pidi esitama kutsekomisjonile
kirjaliku hinnangu õpetajameti kandidaadi töö ~~koos~~ ja
kutsesobivuse kohta.

Kui kutsekomisjon liinud olid saadud materjalidega
tutunud, kutsuli kutsetunnistuse taotlejad komisjonide
ette. Mina taotlein kutsetunnistust Tallinna Pedagoogiumi
juures. Ma täpselt ei mäleta täpselt kui kaua Tallin-
nas tuli olla, aga tuli nädala di se kindlasti. Seal
kontrolliti muu teadmisi ka kirjalikult. Teemat, millele
tuli kirjutada, ma ei mäleta, aga see on meles, et töös
oli ~~olulisi~~ komariga. Esitatud aruanded arutati meiega
läbi. Lõpuks anti meile ka kutsetunnistused pidulikult
kätte. Varem alla olnud ka juhuseid, kus mõni oli jäänud
kutsetunnistusest ilma. Minuga kaas said aga kõne
kohalõivjad kätte kutsetunnistused.

Minuga üheaegselt taotles kutsetunnistust ka minu
klamirend Vilumann, kellele 1933.a. kevadel ei tahetud
kandidaaditunnistust andagi, kuna kaheldi tema kutses-
sobivus õpetajana. Õnnes sünni anti, sest just tema
osutus tegelikult töös meist teoreetilisest kutsetaotle-
jatest kõige paremas õpetajana. Tema koostatud
tööaruanne sai kutsekomisjonilt kõige parema hinde-
- 5 + ! Ka kohalik koolivalitsus oli andnud Tema

löö kohta väga kiirga hinnangu.

Järeldus: Alles tegelik elu näitab, kui sobiv keegi selles
sao on, millega ta tegeleb.

Nõrk-olla tunduvad mu mälestuste fugejale süa liinitud
õpetajaks ette valmistamist ja kutsetööd probleemid teemal
mitte vastavad, suga võrked, kui aga järele mõeldes,
on sugi seotud õpetaja eluga, millest ma ju kirjutan.

Lisakohustused ja saltskormaelu.

Olgu tegemist linna- või maakoolidega, igal pool tuli
õpetajal tähta lisatööandest peale õppetundide. Koolipidude
konaldamine ja klaniväline töö õpilasorganisatsioonide ja
ringide juhendamisel oli vanasti ja jätk tänapäevalgi õpe-
taja ja veel rohkem klanijuhataja ülesandeks, kuigi lin-
na- ja maakoolides leidis ringijuhataja ka vajastpoolt kooli mõningal
määral. Mäletan, et 1937. a. käis Võru kodulühtide
juhtide 10- liikmeline grupp ülemõisas kunnustel ja minge
kuss oli peale õpetajate-kodulühtide juhtide ka üks naine, Võru
presekentori sidekoostaja, kelle juhtida oli ühe Võru linna
algkooli kodulühtide juhtühm.

Arvunud tööle Tsolgo algkooli, rajand sealgi kodulühtide
organisatsioon. Ligemalt sellest organisatsioonist leiate kirjutusest
„Lasteorganisatsioonid“. Samuti olid koolis näitejuhiks.
Tantsulised ettekanded koostasime Nelli Tsopiga kahekesi,
muusikalise ja laululise osa eest hoolitses Ed. Marjaks.
Deklamatsioon õpetas V. Tsopp I/II klasse, minu ülesandeks
oli anda lühri III - V kl. õpilaste deklameerimisele.
Suuremaid lastepidusid oli järele jõuludeks, vabariigi aasta-
päevaks ja emadepäevaks. Lastele meeldis enneda.
Mõned aastad tagasi Tsolgo kodukandi päeval meenus

indirektselt Albert Saarits, kuidas tema oli 1939. a. vabariigi
aastapäeval lõpetanud näidendi esitades „Kallimäe“ lõpulaulu
„Lallap ühiskond algas aega...“

Väljaspool koolitööd oli vanasti maaõpetajal risti rohkem
kohustusi ja ülesandeid kui linnaõpetajal, sest bennades
on peale õpetajate ka teisi kaitstud inimesi, kes tõuvad kaasa
nii seltsielus kui ka ühiskondlikus tegevuses. Õpetajad õrised
sillest osa võtta, aga ei pödanud.

Elanud seitsmendast eluaastast kuni viieteistkümnenda-aastaseni
saamiseni „Kandle“ seltsimajas, kus mu isa oli majahoidjaks.
Mulle pole jäänud meelde ühtegi õpetajat, kes oleks osale-
nud „Kandle“ seltsi tegevuses näitlejana. Kuid minu alg-
kooli lauluõpetaja kapellmeister Eduard Tammi oli kuulus
orkestrijuht, seda mäletan küll.

Maaõpetajad olid aga kaasatud kõigis külalelu ettevõt-
mistes. Eks igal pool maal tegutsenud mitmesugused
seltsid ja ringid, kuid nende tegevuse isse sõltus paindumise
isikarustest, võimalustest ning osavõtjatest.

1989. a. keostati töö: „Pisut Võru seminarist ja selle
õpilastest“, kuhu anti üheksa endised Võru seminaristid, kes
elavad Võrus, saatsid ka oma elulood. Järgnesalt mõned väljavõtted
nendest endise Eesti Vabariigi ajast:

1) Ellu Raidvee (Kilner) oli 1927. a. kuni 1940. aastani
Naissõdurite Kriisi jaossõnnas esinaine, mängis kaasa
näidendites, õpetas rahvatantse. Kannatas hiljem tagajärje-
misi all oma naissõdurite tegevuse pärast ning rüdi
üle 1953. a. vastu keskkooli, et ta saaks tugeva koolijuh-
i valde alla.

2) Helmi Kaldree (Kolt) töötas 1932. a. alates väikeses Karsti algkoolis ning kirjutas oma eluloo:

„Karsti algkool oli väike, sinu õppis 40-60 õpilast. Vanaaegne koolimaja, kus Otepäält lähedane maastik - noorusmälestuste maa - suusamaa. Kõik õpilased peaaegu eranditult oskavad suusatada, kõrgetelt küngetelt alla lastuda ja rasguseid suusatamise teel, kuigi enamik suuni olid omavalmistatud lauaotsad.

Ümbuskonnas noormehed oskavad valmistada endale häid ja ilusaid saarepuust suuni ja kinnised need teistelegi. Ka vanemad inimesed lükkud lumerohtul talvel suuskadel.

Pulbitse mitmesuguste seltside ja ringide tegutses, kuna ümbuskonnas oli palju erusaid ja harkud inimesi. Koolimajas tegutses laulukoor, näitering, maanoote- ja õpitavoorust. Õpiti rahvatantse. Kõneldati käsitöö ja töidvalmistamiskursusi. Väga paljud neid oskavad ilusid kangaid kududa ja müüid käsitöid teha.

3) Samuel Onno valiti 1934. a. Nari algkooli õpetajaks. 1934. - 38. a. käis S. Onno Tartus Dr. Karl Brückneri juures viiulimängu õppimas, samal ajal tegles Naris palju muusikaga, peaaegu paariümmelümmeline viiulikoor oli koolipidude triumfiks. Nendeist viiulipeistest said hiljem Nari puhkpilliorkestri mängijad.

See oli kõik S. Onno elust maakooli õpetajana. Tema on aga väär, et tema elulugu täielikult kirja panna ja üldanale teadustada, sellepärast lootan S. Onno eluloo käesoleva kirjutuse lisana loo lõpus.

Järgnevalt siis aga Tsoelgo õppejõudude seltskondlianst ja ühis-
kondlianst loost lisaks etele kooliga seotud ülesannetile.

Koolijuhul Eduard Majara tähtis kohapeal kirikuõpetaja
kohustuse. Pidas koolimajas palvetunde luteriusulostele¹⁾,
ristis lapsi ja pani surnud kirist. Seda tõi ta mul-
lasti, sest tema soovis oli olnud õppida preestrit. See kavatus
jõi kestamate sõja- ja revolutsiooniga tõttu. Nii õppis ja õpete-
jaas kõm seminaant.

Seltsielu juhtimise ei pidanud aga Tsoelgo õppejõud tegema,
kuna seda juhtis kerkusolihanduse ja heade organisatsioonivõimete
talu peremees Daniel Järvpõld. Tema juhtiva käe all tegutses
laulukoor, näitead ja orkester. Valla Tsoep ja mina loime
agavalts seltsielus kaasa; mängisime näidendites ja laulime
kooris. Igal aastal õppisime selgas mitu näidendit. Alguks toi-
musid proovid koolimajas, varsti aga valmis koolimaja vastu
üle tee seltsimaja. Näid sai seltsielu eni suuru hoo tise.

Õpitud kavaga käisime enemas ka naabervaldades — Lake
vallas ja Leovil. Enimast armastajat mängis tavaliselt
Valli, mulle anti aga karakterosi. Nii oli „Kapsapeas“
krööt, „Päripäes“ surmu öde. Tihe komöödia, mille ei mäleta,
pidin elustama kontsakat sarasatantest madam Kifexiud, kes
kandis juuksurummi ja selles kübaratöelaga veinutatud
õlgrübarat. Must puhvekäistega kibapthalist kleiti kaunistas
suur pitsurad ja käes kandisin pitsikindaid ning päikese
varju. Kauas jäi mulle külge hüüdnimi „madam Kifexii!“

Laulumängus „Naabi Mari“ anti mulle omati word enimese

¹⁾ Ühe õigussulostele toimusid Tsoelgos paar korda kuus jumalateenistused
majas, kus asus Tsoelgo algk. I/II klaninoplekt. jumalateenistust pidas
kõrvalt tulnud preester Tamm, hiljem J. Randvere. Klaniruum tehti püra-
dest tühjas ja eraldati raheteks, mille taga oli altariruum. Nii oligi
kiri valmis vastu võtma palvetajaid.

armastaja roll - peaaegu, kuüllap ei sobinud Velli hääl (alt) selle laulupartii esitamiseks. Oli soprano. Tuli viiuli saatel loovitada: „Ei tarista vallid, ei müürid ei kraad, kui kohan tahab saada uus armastar paar.“ Rohkem pole laulude sõnu meles, kuigi oli mitu solorumbi ja duetti.

Laulukooriga esimesine sepa-eeskavaga jidudel. Suis oli vaja ka tantsunumbrit, neid tuli loomulikult õpetada Vellit ja mul. Huvitav oli templitants, kus tantsijatel olid käes väikesed laternad küünaldega. Ka hõrpaansatantsuga esimesine. Tantsijad olid rütmis kastanjetidega. Ei mäleta, kust Velli kastanjetid väike rõõmus. Igatahes talapäesa flamingo tantsijad küll enam kastanjette ei kasuta nagu vanasti.

Sis jõutub aga orkestrisse, kus õppisin minagi kandlemängu ja trummiloomise selges ringis. Nii mõnigi kord lasin trummiloojal tantsima minna, studeis ise trummi järe. Orkestris kandlemängijad ~~osa~~ minust sünni ei saanud - nii paljud ma ennast ei usaldanud.

Hägaalt tegutses tublide perenaisena esotsas olev Iselge Perenaste selts, millest Velliga lihtsüdametena osa võtsime. Huvitav oli osa võtta sügisel Jämsuvallest maajätkamiskursustest ja talviti kangakudumiseõppustest. Nii palju kui koolitundidest mahti saime. Vellit hakkas kangakudumine nii meeldima, et ta muutis endale isiklikuks kangasteljed, mida vabal ajal ohtalt lõigatas. Oma pensioniga teenis ta isegi lisa oma pensionile rõõmastele vaipade ja käterätikute ning laudlinade kudumiseks.

Nii elas õpetaja vanasti. Et mina olin maaõpetaja, siis on mu töö ja peaaegu langenud maaõpetaja du kirjeldamiseks.

Kuidas elas õpetaja Põlva alevis.

Mõned aastad tagasi sattus minu kätte 1993.a. maa-ilmu-
nud Põlva päevade eriväljaanne „Maajaoon Häääl“. Selles
lehes ilmus Rein Villa sulest artikkel, milles ta kirjutas
maeja Reetis elava ~~Holdemaa~~ Volvadi Pürandi mälestus-
test ajast, mil pümanne elas ja töötas õpetajana Põl-
vas ning on sinne jätnud oma ruumide ja villuse
elutööd handus- ja kultuuripöllum.

Õppisin Volvad Pürandiga kolm aastat Võu Õpetajate-
seminaris ühes klassis. Võu seminari sulgemise vus müe
tud aga lahu. Mina lään Läänemaa seminari, tema
jätkas õpetajana valmistumist Tartu seminari. Töötas
mitmes kohas maa-alekoolis, kuid 1936.a. sai temast
õpetaja Põlva alevis.

Seian, et lugejal on ehk huvitav teada, kuidas elas
õpetaja alevis, kus ta palga sai küll linnaõpetaja
tarüfi alusel, aga tegelik töö käis süüsi rohkem
maaõpetaja malli järgi. Vendumge lugedes järgnevat,
et see tüesti nü oli.

Oma elu Põlva alevis ja tööd Põlva Alekoolis
mäenitab V. Pürand järgmiselt:

„Peatunin üünnikuna mõned kuud Plado majas.
Seal asus ka Põlva ühispank, kus arjaajajas oli
Oskar Parind. Tal oli samas majas suur korter ning ta
kutsums mind enda poole elama. Lubas mulle ühe toa,
tüüse jäi jalle. Kuhu peale kasutamine küüri ja
estuba. Tema juurde jäingi kogu Põlvas elamise ajal.

Oskar Pärnd oli inimesena väga lahke ja vastutulelik. Olemuselt sõbralik. Minu käest ta algul korteriüüri peaaegu ei võtnud. Hiljem ostime temaga kahepeale punnvorri see oli 1938. a.⁴

Hiljem V. Pürandi palga tõusis ja siis oli see juba O. Pärndi palgast suurem. Kui linnades töötasid ülikoolid, siis Põlva Algkool oli kuuexlamine kolmekompleksiline kool. Pürand nägib De: „Mäletan, et algkoolide õpetajaks oli proua Regina Dubrovski (Tsoljos töötava talu Tsopt öde), kuuexlamide juhataja ja lauluõpetaja oli Adalbert Kõrs. Jooxer Plaku töötas kõrgema koolidega. Amanda Koppel õpetas tütarlastele Tervilüli ja käsitööd. Ena Järes andis kodumajandust. Minule kui noorule algajale anti kogu kõrge suurem klass - kompleksklass kolmas-neljas 54 õpilasega. Tervis oli see tollal kaunis tavaline.“

Kül meenutab V. Pürand: „Koolitöö läks kaunis ladusalt. Kord oli hea. Tüdrukud austasid õpetajaid. Mõni poiss tegi küll lärmi ja oli vallatu. Aga tavaliselt kututi siis lapsevanem kooli ning teatati talle, et on olemas võimalus: õpetlane parandab oma käitumist või tema küsimusega hakkab tegutsema koolivalitsus. Peale seda, kogu järgmisel päeval, kohtusime konverentse noormehedega. Kool asus vanas kihelkonnakooli majas, mis oli kitsas. Õpetlane oli aga 150 ürgis. Mingeid lauluklame, võimlemistsaali ega käsitöökamari polnud. Võimeldi väljas, näputööd tehti põhiklassis.“

Lüsimusele, mida peale õpetööd Põlva koolis tehti, vastas V. Pürand: „Sinna mu vaba aeg läks. Olin koolis näitejuhiks ning meist tuli pidudel saageli

ilus astuda. 1938.a. lõi ma emmeordset lavale mandoliini-
orkestri. Sa pill hakkas tantsi moodi minema ja kus siis
Põlvast leiti sai."

V. Pürand oli muusikamees. Ta käis igal laupäeval Tartu
kõrgemas Muusikakoolis end muusikaelult täiendamas. Tartusse
sõitis ta rongiga. Tontus õppis ordimärgu ja kompositsiooni.
Kahjuks lõpetas muusikaõppimise alanud Teise Maastmašõde.
V. Pürandile meeldis tegelda muusikaga ning selles oli tal
ka edu. V. Pürand jätkab oma mälestusi:

"Algul olid mul kooli lauluõpetajaga. Adalbert Kõsaga
rõõm head suhted, kuid ta oli vanem õpetaja ning kui
märkas minust enesile konkurenti, siis ega ta seda loo-
mulikult ei sallinud. Avalikkusele sellest küll ei tulnud,
aga omavahel küll."

Kui V. Pürand tahtis astuda Põlva Haridusseltsi liikmeks,
taastas seda igasuguse võtetega seltsi juhatuse liige
A. Kõse. V. Pürand lõi lõpuks kõrga ja loobus seltsi
liikmeks astumisest.

Kui A. Kõse 1938.a. Põlvast lahkus, paluti V. Pürand
seltsimaja laulukoori juhatama, millele kohal viimane hea
mõõga vastu võttis. Ka oli V. Pürand seltsimaja orkestri
juhatajaks ning lõi tantsupeo kaitseliidu orkestri
es. Hiljem lõi Pürand mõlemad orkestrid korr-
tuses võimsaks orkestriks.

Rääkides oma teistest ühiskondlikest kohustustest jät-
kas V. Pürand: „Olin Kaitseliidu Võim mehe Põlva
malkonnaga pealiku Jakob Rosenbergi adjutant. Rosenberg
ei olnud sõjamees ja usaldas mulle kaitseliitlaste kaman-
damise.

Kõige sellestki kõrval jäi paar muret - söömine ja puh-
kamine. Ühestaia seltsimepi ühelauus. Vahepeal jõudsid käia
ka lasteharjutustel. Palju aega võttis nootide kirjutamise.
Lõviosa ajast kulusi muusikale ja õppimises Tartu
Muusikakoolis.

Rohkem ma tööpaardest ei suutnud, vaatamata oma
noorusle," lõpetas v. Pürand oma mälestused elust
ja tööst Põlvas.

Loodan, et suutsid lugejale anda natukegi üli-
vaadet, kuidas elavad õpetajad esimeses Eesti vaba-
riigis, kus paljuski oli linna- ja maapietajatel ühist
aga oli ka suuri erinevusi nende igapäevases elus.

LISA 2

Nolrad Pürandi foto
1984. aastast kui
ta viibis Ameerikas 850 päevadel.

L. Rime